

פרק ב

חינוך חברתי-ערכי - יסודי

3. הנער מרוסיה שהפך לגדול ועצום בתורה

4. החלוץ הדתי

5. "דמויות משמעותיות בעם" - על הרב ישראלי כדמות להזדהות

מירב מגני, מוריה שטרן, צוות כתיבה "מפתח הלב מתוך אמונה"
חגית לזר, הממונה על חינוך חברתי ערכי יסודי
רות הופמן, ראש צוות כתיבה

הנער מרוסיה שהפך לגדול ועצום בתורה

עזרים

נספח 1: 6 כרטיסי סיפורים היוצרים פאזל של תמונת הרב.

נספח 2: 4 כרטיסי מידע (א-ד)

נספח 3: כרטיס משימה אישית "דרשת בר המצווה של שאולי", כמספר המשתתפים

קהל יעד

תלמידי כיתות א-ו.

השאלות לדין המובאות בפעילות מחולקות לשתי קבוצות על פי גילו של קהל היעד.

מהלך ההפעלה

שלב א - במליאה בר המצווה של שאול

המנחה יקרא באוזני המשתתפים את המכתב של הילד שאולי אודות חגיגת בר המצווה שלו (ראו מכתב בעמוד הבא).

שאלות לדיון

1. ממה, לדעתכם, התרגש שאולי ולמה ציפה?
  2. שאולי אומר שהסיפור ששמע: "שינה אצלו משהו וגרם לו לחשוב". מה, לדעתכם, בסיפור של סבא גרם לשינוי בחשיבה?
  3. הציעו אלו מחשבות עלו בראשו בעקבות הסיפור?
- המנחה ידגיש שאין פסול במסיבת בר מצווה ובמתנות, אך אין זה העיקר. תפקידו של הסיפור על הנער המיוחד שאול הוא להעצים את חשיבותה של הכניסה לעול מצוות.
  - המנחה יציין בפני המשתתפים שבמהלך הפעילות נגלה מי היה הנער המיוחד.

רציונל

דמותו הגדולה של הרב ישראלי זצ"ל באה לידי ביטוי בתורתו, בהנהגותיו ובמעורבותו בחיי העם והארץ.

בפעילות זו הושם הדגש על חמש תחנות בחייו, שמהן ניתן ללמוד על דרכו המיוחדת: ילדותו ועלייתו ארצה, רבו של המושב כפר הרא"ה וסולל דרך "תורה ועבודה", מומחיותו וגדלותו בפסיקה, חידושי בנושאי תורה ומדינה, רבה של ישיבת "מרכז הרב" ותרומתו הגדולה ללימוד "תורת ארץ ישראל".

בכל אחד מהנושאים הללו יוכלו המשתתפים להזהות עם דמותו התורנית-ערכית של הרב שהתמודד עם דילמות ואתגרים הלכתיים אשר מוכרים להם בצורה כזו או אחרת מחייהם כיום.

מטרות

1. להכיר את סיפור חייו של הרב.
2. ללמוד על אודות לימוד התורה של הרב ישראלי באהבה ובמסירות, ותרומתו למדינת ישראל המתחדשת כפי שעולה מדמותו ומאורחות חייו.
3. להביא למודעות המשתתפים מהי "תורת ארץ ישראל" לאור משנתו של הרב ישראלי.

משך ההפעלה

45 דקות

שלב ב' - קבוצתי: ילדותו ונערותו של הרב שאול ישראלי

המנחה יחלק את המשתתפים לשתי קבוצות.

כל קבוצה תקבל 6 כרטיסי סיפורים (נספח ו).

המנחה יבקש מכל קבוצה לסדר את הסיפור על פי הרצף הנכון, לחבר את הכרטיסים, ובכך להרכיב את תמונת הרב המשמשת כרקע.

שאלות הבנה (לתלמידי כיתות א-ג):

1. מה היה מצב היהודים ברוסיה באותה תקופה?
2. מדוע ביקש הרב לברוח מרוסיה?
3. ספרו כיצד ניצל הרב מהכלא הפולני.
4. היכן למד כשהגיע ארצה?

שאלות לדיון (לכלל המשתתפים):

1. מה הרגשתם כשקראתם את סיפור עלייתו של הרב ישראלי לארץ? איזה חלק בסיפור ריגש אתכם במיוחד?
2. תארו במילים שלכם את הקושי העצום בו היה שרוי הרב ישראלי בטרם עלה לארץ.
3. אלו תכונות אפשר ללמוד מהרב לאור הסיפורים שקראתם?
4. הסיפור מסתיים בכך שהרב פותח את מחברת החידושים שלו וכותב את הכותרת: "תורת ארץ ישראל". למה, לדעתכם, התכוון הרב בכותרת זו?

המכתב של הילד שאולי

קוראים לי שאולי ואני בן 11. לאחרונה השתתפתי בשתי חגיגות בר מצווה של חברים שלי הגדולים ממני.

מאז אינני מפסיק לחשוב על בר המצווה שלי. אני מתלבט בין שבת משפחתית לבין אירוע באולם. או אולי שניהם. אחרי שראיתי את המתנות שקיבלו שני חבריי, המחשבות על אודות המתנות שאקבל אינן מרפות ממני.

אני מנסה לשוחח על כך עם הורי, והם מחייכים ומסרבים לעסוק בכך, הרי "יש עוד המון זמן", אך למחשבות חיים משלהן ואני עסוק בדמיונות וחלומות על מתנות ומסיבות, וכל יום אני מוסיף לרשימת המתנות הדמיונית עוד משהו. "אשוחח עם סבא על התוכניות שלי, סבא ישמח לעזור" חשבתי, והלכתי לביתו של סבא.

סבא ישב רכון על השולחן, לומד מתוך ספר ישן. כשראה אותי קרא לי לשבת לצדו. "מה חדש, שאולי?" הוא שאל. תיארתי בהתרגשות את תכנית בר המצווה שלי. סבא הקשיב והתלהב, אחר כך אימץ את זיכרונו ואמר "גם לי יש סיפור בר מצווה עבורך, סיפור שהתרחש לפני 92 שנה ברוסיה. סיפור על נער ששמו זהה לשמך".

וכך סיפר: "מניין אנשים נדחק אל ביתו של שאול, נער בר המצווה. האורחים התכבדו במעט עוגות ושתייה שהוגשו אל השולחן ותרנו אחר חתן בר המצווה כדי ללחוץ את ידו ולברך אותו בברכת מזל טוב. אך שאול איננו. אביו, הרב בנימין, ואמו הרבנית חווה חיפשו אותו עם יתר המכרים ובדקו בכל פינות הבית. "לאן הוא נעלם?", התפלאו כולם, "הרי זו חגיגת בר המצווה שלו..." כעבור זמן מה, חשב אביו של שאול על רעיון. הוא יצא מהבית וניגש אל המחסן שבחוץ. חיוך התפשט על פניו של האב בראותו את שאולי בנו רכון על דפי הגמרא ולומד בריכוז רב. אביו חזר אל האורחים וסיפר כי שאול נמצא בריא ושלם, ובסך הכול מצא לו מקום שקט כדי ללמוד בו תורה.

"זהו הדבר היחידי שעניין את הנער המיוחד ביום בו נכנס לעול תורה ומצוות", סיים סבא והוסיף כממתיק סוד: "אני הכרתי את הרב שאול, למדתי מפיו תורה".

הסיפור הזה שינה אצלי משהו וגרם לי לחשוב.

הסתקרנתי לדעת מי הנער ומה קרה אתו מאז, ולכן, עלה במוחי רעיון לחקור על אודות הנער המיוחד הזה, ללמוד עליו בעזרת סבא, ובדרשת בר המצווה שלי לספר עליו. אני מזמין אתכם להצטרף אלי למחקר.

שלב ג' - קבוצתי: תורת ארץ ישראל

המנחה יחלק כל קבוצה לשניים, כך שיהיו בסך הכול ארבע קבוצות.
המנחה יחלק לכל קבוצה כרטיס מידע (נספח 2 א-ד), ויבקש לענות על השאלות שלאחריו ולהתכונן להצגת המידע בפני המליאה.
המנחה יסכם את ארבע הנקודות המרכזיות המלמדות על "תורת ארץ ישראל" כפי שלימד הרב:

שלב ד' - אישי: דרשת הבר מצווה של שאולי

המנחה יחלק למשתתפים כרטיס משימה אישית (נספח 3) ויבקש מהם לבצע את המשימה.
המנחה יתלה את הדרשות בסביבת הלמידה.

חשיבות לימוד וקיום
מצוות התלויות בארץ
בעקבות תקומת עם
ישראל בארצו.

מתן מענה למדינה שזה
עתה קמה, הרב ראה
במדינה ובחוקיה חלק
בלתי נפרד מחיי תורה.

שילוב חיי תורה ועבודה
(העבודה בארץ ישראל
גם היא קודש).

עמידה בראש ישיבת
"מרכז הרב" שממנה נבעה
וחודשה תורת ארץ ישראל.

מרוסיה עד ארץ ישראל

חינוך חברתי-ערכי - יסודי

הרב שאול ישראלי נולד בשנת תרס"ט (1909) בסלוצק שברוסיה, לאביו בנימין ולאִימו חווה. בצעירותו עבר עם משפחתו להתגורר בעיירה קוידנוב, אולם למרות המעבר שאול לא ויתר על לימוד התורה מרבותיו, ונסע מקוידנוב לעיירה סלוצק שבה נולד, כדי להמשיך ללמוד תורה תוך סיכון גדול.

משום שברוסיה באותם ימים השלטונות אסרו על לימוד התורה וקיום מצוות, וכתוצאה מכך נסגרו בתי כנסת, נאסרה הדפסת סידורי תפילה, הוחרמו ספרי תורה ונאסרה מצוות המילה.

בשבת
תרצ"ג
(1933)
חצו שאול
וחבריו
את הגבול

מרוסיה לפולין כשהם עטופים בסדינים לבנים כדי שלא לבלוט על רקע השלג. הם הלכו בזהירות על הנהר הקפוא, אך לפתע הופיעו שוטרים פולנים. והם נתפשו על ידי משמר הגבול הפולני, והובאו למעצר במטרה להחזירם לרוסיה, שם צפוי היה להם עונש מוות. רב העיירה, הרב שלמה הרץ, עזר להם ופעל לעכב את הסגרתם לרוסיה עד שתמצא להם מפלט.

שאול, שהיה כבר בחור כבן 19 המשיך ללמוד תורה עם חבריו במחתרת, בהיחבא, תוך סיכון חיים, כי מי שנתפס לומד תורה נענש קשות. הסכנה והקושי היו גדולים, ולכן החליטו שאול ושניים מחבריו שכדי להתגדל בתורה הם מוכרחים לצאת מרוסיה.

שאול וחבריו ניסו שוב ושוב להשיג אישורי יציאה, ומשלא

השיגו החליטו לברוח מכיוון שלא יכלו להסיים לחיים ללא תורה.

מתוך
הכלא
הפולני
החליט
שאול לפעול.

הוא כתב מכתב לרב אברהם יצחק הכהן קוק, רבה של ארץ ישראל, שידאג להם לרישיונות עלייה לארץ.

הרב קוק קיבל את מכתבם ומיד החל לפעול למען הבחורים הוא ביקש מהנציב הבריטי העליון את האישורים לארץ ישראל. האישורים התקבלו, והבחורים ניצלו ממוות.

שאול וחבריו עברו למוסקבה ופנו בשאלה של דיני נפשות לרבה של מוסקבה, הרב יעקב הם שאלו אם מותר להם ליטול סיכון גדול כל-כך. הרב קלמס התלבט ולבסוף החליט לערוך את גורל הגר"א המיוחס לגאון רבי אליהו מוילנא, הנערך באמצעות פתיחת ספר תנ"ך בסדר מסוים וקישור הפסוקים, המופיעים בעמוד שנתפח, לשאלה העומדת על הפרק. הרב פתח את התנ"ך והתשובה שקיבל הדהימה את כולם. הפסוק שנפתח היה: "פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי... ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת".

בט"ו בכסלו תרצ"ד (1933) עלה שאול לארץ ישראל, ונכנס מיד ללמוד בישיבתו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק. במחברת החידושים שלו פתח דף חדש וכתב את הכותרת: **"תורת ארץ ישראל"**.

תורת ארץ ישראל

כרטיס מידע א:

רבו של כפר הרא"ה: חנוכה תרצ"ח (1938) -
תשכ"ו (1966) מומחה למצוות התלויות בארץ

עם ישראל שב לארצו אחרי אלפיים שנות גלות, ועבודת הקרקע מתחדשת. תושבי כפר הרא"ה חיפשו רב שידריך אותם ויורה להם כיצד לשלב חיי תורה והקפדה על ההלכה יחד עם עבודת כפיים. הרב ישראלי עזב את ישיבת "מרכז הרב" והתמסר לכהן כרב בכפר הרא"ה.

שאלות רבות עלו:

האם אפשר למצוא דרך לחלוב בשבת גם בשעה שמסוכן להכניס ערבי לכפר?

האם ניתן למצוא "הרכבה" מותרת שתשפר את תנובת השזיפים?

מהו המרחק שיש לשמור בין גידולי השדה כך שלא יאסרו בכלאיים?

כיצד ישמרו את מצוות השמיטה מבלי שהמשק יתמוטט?

הרב שקע בלימוד הסוגיות ואף יצא לשדות להתבונן מקרוב. הוא נפגש עם אגרונומים המומחים לתורת החקלאות, ועד מהרה נעשה מומחה ובקי ועמד בעניין זה לטובת ההתיישבות הדתית כולה.

בכפר הרא"ה התקיימו ימי עיון לחקלאים מכל קצות הארץ והרב שאול ישראלי עצמו נדד בין הקיבוצים והמושבים כדי להטמיע

הלכות אלו בקרב החקלאים. מאוחר יותר עמד הרב

במשך שנים רבות בראש הוועדה למצוות התלויות

בארץ של הרבנות הראשית. הלכות אלו הן גם נושא

ספרו הראשון שכתב - "ארץ חמדה", שאותו סיים

ביום הקמת המדינה, ה' באייר תש"ח.

שאלות לדיון:

- מהי תרומתו של הרב שאול ישראלי בבניין הארץ ובעבודת האדמה המתחדשת?
- מה מיוחד בנושאים שבהם עסק הרב ישראלי ובדרכי הפסיקה שלו?
- מהיכן נבע הצורך לפסיקה בנושא מצוות התלויות בארץ דווקא בתקופה זו?

כרטיס מידע ב:

רבו של המושב כפר הרא"ה (חנוכה תרצ"ח -
1938): מנהיג חיים של תורה ועבודה

במשך השנים גיבש הרב שאול ישראלי יחד עם בני כפר הרא"ה דגם מחודש של חיי תורה קהילתיים בשילוב עבודה חקלאית. בשיעורים קבועים ובדרשות בזמנים מיוחדים רומם הרב את חיי היום-יום בכפר והוסיף תורה וקדושה בשבתות וימים טובים.

בשילוב נדיר של נועם הליכות ותקיפות

בעמדות הנהיג הרב את עדתו, כאשר

לצדו הרבנית האהובה בת-שבע,

שידעה תמיד לעזור ולתמוך במי

שצריך. כל רגע פנוי שלו נוצל ללימוד

התורה עד כדי כך, שראוהו משקה את

העצים בגינתו כשגמרא קטנה בידו.

הרב לימד את בני קהילתו שמסירותם

בעבודה למען יישוב הארץ ובניינה, יחד עם קביעת עיתים לתורה היא דרך

חיים נכונה וראויה לעם קדוש בארץ הקודש.

שאלות לדיון:

- מהי תרומתו של הרב שאול ישראלי בבניין מושב המשלב חיי תורה קהילתיים וחקלאות?
- כיצד הערך של חיי תורה ועבודה באו לידי ביטוי בהנהגת הרב בכפר הרא"ה?
- מהיכן נבע הצורך להוסיף שיעורים, דרשות, תורה וקדושה דווקא בתקופה זו?

כרטיס מידע ד:

הרב חוזר לישיבה שממנה ינק את תורת ארץ ישראל

כרטיס מידע א:

התורה והמדינה

בחורף תשי"ט (1959) הגיעה לביתו של הרב שאול ישראלי משלחת של בחורים מישיבת מרכז הרב, הישיבה שממנה ינק הרב ישראלי את תורת ארץ ישראל, ואת הקשר החזק לארץ ולמדינה. הבחורים ביקשו ללמוד תורה מפיו. הם סיפרו כי הרב צבי יהודה, ראש הישיבה, שלח אותם להפציר ברב לבוא וללמד בישיבה.

ביום שבו הגיע הרב שאול ישראלי לתת את שיעורו הראשון, התאספו התלמידים ומילאו את בית המדרש. הרב התבונן בתלמידים ונזכר בהיותו בחור צעיר, עולה חדש מרוסיה הקומוניסטית, יושב כמותם ומתבונן בפניו הקורנות של ראש הישיבה, הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל. כעת נדרש הוא לעמוד על הבמה וללמד תורה את הבחורים. בבואו לבית המדרש, עלה הרב ישראלי שלוש מדרגות אל ארון הקודש, נשק לפרוכת, ו...ירד מדרגה אחת. "במקום שהרב קוק עמד אינני יכול לעמוד", אמר ומסר את השיעור.

לאחר פטירת הרב צבי יהודה כיהן הרב שאול ישראלי כראש הישיבה יחד עם הרב אברהם שפירא זצ"ל. אלפי תלמידים שמעו את לקחו, ורבים מרבני הקהילות בארץ התייעצו איתו ולמדו תורה מפיו.

בשבת קודש פרשת "שלח לך", י"ט סיון התשנ"ה, התבקש הרב ישראלי לישיבה של מעלה.

על מצבתו נכתב "גאון בתורה ובמידות".

שאלות לדיון:

1. מהי תרומתו של הרב ישראלי לישיבת מרכז הרב?
2. מה ניתן ללמוד על דמותו ומידותיו של הרב ישראלי לאור התיאור שלעיל?
3. מהיכן, לדעתכם, נבע הצורך להפציר ברב ישראלי לבוא וללמד בישיבה?

בקיץ תש"ח, חודשים ספורים לאחר קום המדינה, ישבו בבית הרב בכפר הרא"ה קבוצת רבנים צעירים, והקימו יחד את "חבר הרבנים של הפועל המזרחי". מטרתם הייתה חיזוק השפעת התורה, על דמותה של המדינה אשר עתה קמה. הרב הציג נוסח תפילה מיוחד, הכולל

אמירת הלל, ליום העצמאות, שאותו הנהיג לומר בשמחה ובהודאה לקב"ה על כך שיש לעם ישראל מדינה. הרב ראה במדינה את ראשית צמיחת הגאולה, ופעל כדי שתתנהל בדרך התורה.

הוא כתב וערך את ביטאון "התורה והמדינה", שבו התייחסות לעניינים העוסקים בסמכות הכנסת והממשלה, פעילות המשטרה בשבת ועוד. מאוחר יותר כונסו המאמרים בספרו "עמוד הימיני". עם השנים יצא שמעו של הרב למרחוק, והוא נבחר למועצת הרבנות הראשית, שבה כיהן כמעט ברציפות משנת תשי"ג עד שנת תשנ"ג.

שאלות לדיון:

1. מהי תרומתו של הרב שאול ישראלי למדינה ישראל המתחדשת?
2. מה מיוחד בנושאים ובעיסוקים של הרב ישראלי המתוארים לעיל?
3. מהיכן נבע הצורך להקים את "חבר הרבנים של הפועל המזרחי"?

דרשת בר המצווה של שאול על הרב שאול ישראלי.

כרטיס משימה אישית

תלמיד/ה יקר/ה

אחרי שחקרנו ולמדנו על הרב שאול ישראלי זצ"ל תוכל/י לכתוב קטע מתוך דרשת בר

המצווה של הילד שאול שבסיפור.

ניתן להיעזר באחת מהכותרות הבאות:

אהבת התורה של הרב שאול ישראלי...

גבורתו של הרב שאול ישראלי...

תורת ארץ ישראל שלמדתי מהרב שאול ישראלי

ג חינוך חברתי-ערכי - יסודי

החלוץ הדתי

4

על תרומתו של הרב שאול ישראלי לעיצוב דרכם של הישובים החקלאיים במדינת ישראל

רציונל

הרב שאול ישראלי חי ופעל בתקופה שלפני קום המדינה ושנים רבות לאחר הקמתה, ונדרש לתת מענה הלכתי מידי לשאלות בתחום החקלאות. החלוצים שהחלו לעבד את אדמת ארץ ישראל נדרשו לקיים לראשונה, לאחר שנות גלות ארוכות, מצוות התלויות בארץ כגון: תרומות ומעשרות, ערלה, כלאים וכמובן שמיטה.

כפר הרא"ה, המושב החקלאי הראשון של הפועל המזרחי בארץ ישראל, החליט שעליו למנות לעצמו רב, על אף הקושי הכלכלי הכרוך בכך. מינוי זה היה ראשון מסוגו, מפני שעד אותו זמן נהגו למנות רק רבני ערים. כיוון שחברי הכפר עסקו בחקלאות התעורר הצורך ברב, תלמיד חכם, אשר יורה להם כיצד לנהוג בשדה, במטע ובפרדס, ויהווה כתובת לפתרון בעיות הלכתיות המתעוררות חדשות לבקרים במציאות חדשה של חקלאים המחויבים לתורה ולמצוות.

הרב ישראלי כיהן כרב המושב כפר הרא"ה במשך עשרים ושמונה שנים. דרכי פסיקתו, שיטות עבודתו וגאונותו בהלכה הפכו אותו ולסמל בדמותו של רב יישוב במדינת ישראל המתחדשת.

מטרות

1. להביא למודעות המשתתפים את החידוש והגדולה של אנשי כפר הרא"ה והרב ישראלי בהיותם פורצי דרך במינוי רב למושב דתי, וכן את הקשיים הכרוכים בכך.
2. להכיר למשתתפים את חידושיו והנהגותיו של הרב ישראלי הן בתחום המצוות התלויות בארץ, והן בתחום ההנהגה הרבנית של המושב הדתי-חלוצי.
3. לברר עם המשתתפים את השפעת פסיקתו של הרב ישראלי אז והיום בהתאמת ההלכה לחיינו בנושאים שונים.

עזרים

נספח 1: תמונת הרב ישראלי

נספח 2: כרטיסי מידע א-ט

נספח 3א: כרטיסיות (שכבה צעירה) - חידושי הרב ישראלי, כמספר המשתתפים

נספח 3ב: חידושי הרב ישראלי - עותק למורה

נספח 4: דף משימה אישית (שכבה בוגרת) - חידושי הרב ישראלי, כמספר המשתתפים

נספח 5: "ציר הזמן של הרב ישראלי" ושמונה כרטיסי אירוע, עותק לכיתה.

(מומלץ לצלם את ציר הזמן בהגדלה משמעותית)

קהל יעד

כיתות א-ו.

מהלך השיעור מותאם לכולם. הנספחים מותאמים לצעירים ולבוגרים.

משך ההפעלה

45 דקות.

המונולוג של עמיחי

"שמי עמיחי, ואני מחקלאי כפר הרא"ה. משפחתי הייתה בין הראשונות בכפר. כשגדלו ילדינו והגיעו לגיל בית הספר, שלחנו אותם לבית ספר כללי, כלומר לא דתי, פשוט כי לא היה דבר כזה "בית ספר דתי". שכן שלי הוא השוחט של הכפר. פעם לא היו הולכים לסופר או למכולת וקונים עוף, אלא היו הולכים לשוחט על מנת שישחט את התרנגולת כהלכה. לא פעם התעוררו בעיות ושאלות סביב השחיטה, אבל לא היה את מי לשאול. גם העבודה בשדות הייתה מורכבת ללא הכוונה הלכתית: איך נזרע בלי לעבור על איסור כלאים? מה עם תרומות ומעשרות? וכיצד שומרים שמיטה? בנוסף, בכל שבת התעוררו בעיות ושאלות ולא ידענו כיצד לנהוג: למשל חליבה בשבת - אסורה! אבל אם לא נחלוב - ייגרם לפרות צער ויכאב להן, ואז נעבור על איסור "צער בעלי חיים". אז איך בכל זאת מותר לחלוב? ומה לגבי ההאכלה של כל הבהמות והעופות בשבת? המשק דורש תפעול יום-יומי, ואיך נפסיק להפעילו בשבת? לא ידענו מה אסור, מה מותר וכיצד לנהוג. הבנו שאנו חייבים הכוונה, מאדם שיהיה בקיא גם בחקלאות ובמשק בעלי החיים, וגם בהלכה. סביבנו היו מושבים חקלאיים רבים, אך תושביהם לא שמרו תורה ומצוות. שנת השמיטה התקרבה והיינו אובדי עצות, שהרי פרנסת המושב כולו מתבססת על חקלאות. כיצד נעזוב את מלאכתנו ופרנסתנו לשנה שלמה כפי שצוותה התורה? זו הייתה עבודתנו תקופה קשה...

שאלות לדיון:

1. כיצד ניתן לשלב בין עבודת החקלאי ובין שמירה על חיי תורה ומצוות?
2. אלו בעיות עלולות להתעורר בעקבות שילוב זה? הביאו דוגמות.

מהלך ההפעלה

שלב א' - במליאה: פתיחה - גם וגם

המנחה ישאל את המשתתפים:

1. האם לדעתכם קיימת סתירה בהיותי טוב בשני תחומים? כדוגמת בישול וניקיון, כדוגמת ספורט וחשבון.
  2. האם לדעתכם קיימת סתירה בהיותי בקיא בשני נושאים? כדוגמת תורה והיסטוריה, כדוגמת מדעים ולשון.
  3. האם קיימת בעיניכם סתירה בין היותו של אדם חקלאי לבין היותו שומר תורה ומצוות?
- למנחה: סביר להניח שהתשובות לשלוש שאלות אלה יהיו שליליות.

המנחה יספר למשתתפים כי כיום שילובים אלה נראים בעינינו פשוטים, אולם בעבר זה לא היה מקובל. החלוצים שעלו לארץ ישראל במטרה לעבוד את האדמה לא שמרו תורה ומצוות: הם עבדו בשבת ואכלו אוכל לא כשר. במהלך השנים הגיעו לארץ עולים מאירופה אשר רצו להיות חלוצים ולעבוד את האדמה, וגם לעבוד את ה', ולא תמיד היה קל לשלב בין שני הדברים.

המנחה יספר למשתתפים את סיפורו של עמיחי:

שלב ב' - קבוצתי: בדיוק בזמן

המנחה יציג בפני המשתתפים את תמונתו של הרב ישראלי (נספח 1) ויספר להם שהרב פעל בתקופת הקמת המדינה (כפי שלמדנו בשיעור הקודם) ותרומתו הרבה של הרב לעם ישראל הושפעה מעובדה זו. המנחה יחלק את המשתתפים לתשע קבוצות. כל קבוצה תקבל כרטיס מידע (נספח 2, א-ט) העוסק באחד מחידושיו של הרב ישראלי. המנחה יבקש מהמשתתפים לקרוא ולבצע את המשימה שבכרטיס. **למנחה:** מוצעים לך 9 כרטיסים (נספח 2, א-ט). לשיקול דעתך באלו מהם להשתמש, ובהתאמה ליצור את מספר הקבוצות. המנחה יערוך סבב שבו כל קבוצה תשתף במידע שקראה ובתשובותיה.

שלב ג' - אישי: מה התחדש?

למנחה: להלן שתי אפשרויות להמשך הפעילות על פי גיל קהל היעד:
שכבת הצעירים (כתות א-ג):
המנחה יחלק לכל משתתף כרטיסים (נספח 3א, סה"כ 27 כרטיסים). המנחה יבקש מן המשתתפים ליצור שלישיות כרטיסים כאשר כל שלישיה עוסקת בנושא אחר ויש בה כרטיס תמונה, כרטיס כותרת וכרטיס המתאר את חידושו של הרב ישראלי. **למנחה:** התשובות למשימה זאת מופיעות בנספח 3ב. **שכבת הבוגרים (כתות ד-ו):**
המנחה יחלק למשתתפים דף משימה אישית - חידושי הרב ישראלי (נספח 4) ויבקש מהם לבצע את המשימה.

שלב ג' - במליאה: "לכל זמן ועת לכל חפץ"

שאלה לדיון:

- אלו תכונות למדנו בעקבות העדויות והסיפורים על דמותו של הרב ישראלי?

למנחה: להלן רשימת תכונות אפשריות שיועלו בדיון:

- ◇ מוכן ללמוד לעומק נושאים שאינו בקיא בהם (עבודת השדה)
- ◇ מורה דרך בצורה שקטה (הסיפור על האשה והמכנסים הקצרים)
- ◇ מורה דרך ברורה בלא פקפוקים (הסיפור על הריקודים המעורבים)

- ◇ יודע להודות על מה שיש ולהתפלל על מה שעוד אין (הסיפור על יום העצמאות)
- ◇ בעל בקיאות אדירה בהלכה (ענייני כשרות)
- ◇ בעל לב רחב וענווה (מוכן ללכת לחקלאים ולא לחכות שהם יבואו אליו)
- ◇ יודע לעודד וליצור תחושת גאווה (בני עקיבא, תורה ועבודה)
- ◇ מציב לעצמו מטרות והולך לאורן (המאבק על בית כנסת, מקווה, חינוך דתי)

צעירים

המנחה יסכם: חלק מייחודו של הרב ישראלי - מקורו מתוך התקופה בה זכה לחיות. אם היה חי בתקופתנו למשל, היה ודאי מחדש דברים אחרים.

בוגרים

שאלות לדיון ולמחשבה עם השלכות לימינו:

1. לו הרב ישראלי היה חי בימינו, באלו נושאים היה מחדש דברים, לדעתכם?
2. הציעו שאלות הלכתיות בנות זמננו שעשויות לעלות ממציאות חייהם של אנשים שומרי תורה ומצוות בהקשרים שונים.
3. **הערה למנחה:** מטרת שאלה זו היא להפוך את הנושא לרלוונטי לחיי המשתתפים כיום, ולהראות שגם בימינו יש מה לחדש. העולם מתפתח ומתקדם וההלכה יחד אתו.
3. כיצד ניתן לשלב בין המודרנה והקידמה ובין ההלכה? הביאו דוגמות בנות זמננו.
4. הציעו דוגמות לנושאים שהייתם רוצים לחדש בפן ההלכתי ועוד לא מצאתם להם מענה.

נסכם: כל תקופה עם אתגריה, כל זמן וחידושיו. הרב ישראלי נשלח לעולם בתקופה מיוחדת, של הקמת המדינה והתחלה של חלוציות דתית בארץ ישראל. הוא חידש דברים הנוגעים לדור ההוא, והיום הרבנים מתמודדים עם אתגרים אחרים ומחדשים דברים הנוגעים לדור שלנו.

למנחה: להעשרה - דוגמות ממכון צומת - בקישור זה: <http://www.zomet.org.il>

העשרה - ציר הזמן (מליאה)

המנחה יתלה על הלוח את ציר הזמן של הרב ישראלי (נספח 5) ויבקש מן המשתתפים לשבץ את כרטיסי האירועים במקום המתאים.

- א. הולדת הרב ישראלי (תרס"ט - 1909)
- ב. הקמת מדינת ישראל (תש"ח - 1948)
- ג. הרב ישראלי עולה לארץ (תרצ"ב - 1930)
- ד. הקמת כפר הרא"ה (תרצ"ד, 1933)
- ה. הרב ישראלי - רב בכפר הרא"ה (תרצ"ח - 1938)
- ו. הרב ישראלי - רב בירושלים (תשכ"ה - 1965)
- ז. פטירת הרב ישראלי (תשנ"ה - 1995)
- ח. שנת ההולדת שלך, התלמיד היקר

למנחה: המטרה בשרטוט ציר הזמן היא למקם את עצמנו ביחס לדמותו של הרב ישראלי שעליה למדנו, ולהבין כי התקופה המדוברת לא הייתה לפני זמן רב.

תמונת הרב ישראלי

כרטיסי מידע

מדינת ישראל

מספר אחד מזקני כפר הרא"ה: כשקמה מדינת ישראל בתש"ח (1948) כיהן הרב ישראלי בתור רב המושב כפר הרא"ה. בקיץ שלאחר הקמת המדינה חשב הרב כי עוד מעט יגיע ה' באייר, היום שבו הוקמה מדינת ישראל. מן הראוי לציין יום זה בשמחה גדולה ובהודיה לה'! הרב ארגן בכפר תפילה גדולה וחגיגית, תלו בכל הכפר שרשראות של נורות צבעוניות, אמרו 'הלל' בשמחה רבה והרב דרש בדבריה הטובים של המדינה ובמה שעוד טעון שיפור.

שאלות לדיון:

הרב ישראלי חולל שינוי מהפכני חלוצי במפעל ההתיישבות היהודית בארץ ישראל לאחר קום המדינה.

בעקבות התיאור שקראתם, מהי לדעתכם תרומתו העיקרית לשינוי זה?

החלוציות / הגדולה של הרב ישראלי התבטאה בכך ש:

עבודת כפיים

יום עיון שנערך מטעם המזרחי

אחד החקלאים מספר: "הרב ישראלי מאוד רצה שנלמד תורה על אף שעבדנו קשה מהשכם בבוקר ועד שקיעת השמש. מה עשה? מסר שיעור קצר על דברים שרלוונטיים עבורנו... העובדה שהדברים נגעו לחיי היום-יום שלנו גרמה לכולנו לרצות ולהתאמץ להגיע לשיעור. הוא קרא לנו "העם שבשדות" (ע"פ הגמרא בראש השנה, לה ע"א). אנחנו הפכנו אותו לחקלאי והוא הפך אותנו לרבנים... תמיד הגיע בשמחה ותמיד דיבר על דברים שעניינו אותנו. חבר שלי, איציק, שהיה רפתן, העיד על עצמו שהוא ממחר לגמור את כל העבודה ברפת, להחליף בגדים ולרוץ מהר כדי להספיק להגיע לשיעור בזמן".

שאלות לדיון:

הרב ישראלי חולל שינוי מהפכני חלוצי במפעל ההתיישבות היהודית בארץ ישראל עוד לפני קום המדינה.

בעקבות התיאור שקראתם, מהי לדעתכם תרומתו העיקרית לשינוי זה?

_____

_____

_____

החלוציות / הגדולה של הרב ישראלי התבטאה בכך ש:

_____

_____

כשרות

מספר אבו-עיסא: אני ערבי שגר בסמיכות לכפר הרא"ה. אני שמח להיות שכן של יהודים, כיוון שאני מרוויח משכנות זו. בפסח הם מוכרים לי את החמץ שלהם ובמשך השנה מוכרים לי תרנגולות שנשחטו אצלם והרב פסק שנשחטו לא כראוי או יש בהם פגם כלשהו והתרנגולות טריפה. מה אכפת לי? אני אוכל גם טרפות. אני קונה כל תרנגולת בחצי לירה (חמש אגורות), עסקה לא רעה... אבל לאט לאט החלו להתמעט התרנגולות. התחלתי לדאוג! פניתי לרב שלהם, הרב שאול ישראלי, ביקשתי שיפסול קצת יותר תרנגולות. הוא הסביר לי שכבר לא משתלם למכור תרנגולות טריפה בחצי לירה, ולכן בני הכפר נותנים את הטרפות לכלבים. קצת הצטערתי, אבל הבנתי...

שאלות לדיון:

הרב ישראלי חולל שינוי מהפכני חלוצי במפעל ההתיישבות היהודית בארץ ישראל עוד לפני קום המדינה.

בעקבות התיאור שקראתם, מהי לדעתכם תרומתו העיקרית לשינוי זה?

_____

_____

החלוציות / הגדולה של הרב ישראלי התבטאה בכך ש:

_____

_____

KLUGER ZOLTAN לשכת העיתונות הממשלתית

אישה מכפר הרא"ה מספרת: בכל פעם שעברתי ליד הרב ישראלי בימי חול, הוא התעלם ממני. הייתי "שקופה" לגביו. זה לא הסתדר לי עם אישיותו החמה והמתעניינת, בייחוד לאור העובדה שבשבתות, כאשר היה מתארח בביתנו וסועד עמנו את סעודות השבת היה מתעניין בי ובמשפחתי והיינו משוחחים ארוכות ודנים בנושאים שונים. לא הבנתי את העניין עד שעלתה בראשי מחשבה: ביום חול נהגתי ללבוש מכנסים קצרים כמנהג כל נשות הכפר באותה תקופה. בשבת הקפדתי ללבוש חצאית. מתוך הבנה זאת התחלתי ללבוש חצאית גם בימי חול ואכן הרב פנה אלי גם כשפגש אותי בשבילי הכפר בימות השבוע. אמנם כל חברותיי צחקו עלי, אבל תשומת ליבו של הרב הייתה חשובה עבורי וכיבדתי את רצונו...

שאלות לדיון:

הרב ישראלי חולל שינוי מהפכני חלוצי במפעל ההתיישבות היהודית בארץ ישראל לפני קום המדינה.

בעקבות התיאור שקראתם, מהי לדעתכם תרומתו העיקרית לשינוי זה?

החלוציות / הגדולה של הרב ישראלי התבטאה בכך ש:

הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל מספר: שלוש שנים לפני קום מדינת ישראל הגיעה שנת השמיטה. גם לפני כן הייתה שמיטה, אך הייתה בורות גדולה, ולא ידעו כיצד לקיים את ההלכות. חלק מהחקלאים אף לא ידעו שיש מצוות העוסקות בכך. פתאום נוצר מצב שיש אנשים שרוצים לשמור את ההלכה ולא יודעים כיצד! ניסינו לחשוב מה לעשות. בהתייעצות עם הרב הראשי לישראל, הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, החלטנו לחפש אדם שגם גדול בתורה וגם מצוי בענייני העולם הזה, ולבקש ממנו להכין תוכנית עבודה לקראת השמיטה ולמהלך השמיטה. חיפשנו מי יוכל לעשות זאת. חיפשנו - ומצאנו! הרב שאול ישראלי מכפר הרא"ה. הוא הכין תכנית עבודה מפורטת. קיבלנו את כל המלצותיו ודעותיו!

שאלות לדיון:

הרב ישראלי חולל שינוי מהפכני חלוצי במפעל ההתיישבות היהודית בארץ ישראל גם לפני קום המדינה.

בעקבות התיאור שקראתם, מהי לדעתכם תרומתו העיקרית לשינוי זה?

החלוציות / הגדולה של הרב ישראלי התבטאה בכך ש:

שבת

אחד מהרפתנים בכפר הרא"ה מספר: אנחנו המקום הראשון שהסכמנו לקבל על עצמנו מישוהו בעל סמכות תורנית שיהיה מעלינו, שיכהן בתור רב. עד אז כל החלטה התקבלה באסיפת חברים. פתאום יש דעת תורה. הייתה אז תקופה קשה בארץ ישראל, בקושי היה לנו מספיק כסף כדי לפרנס את עצמנו, והנה עלינו לפרנס משפחה נוספת, משפחת הרב שמקבל משכורת מאיתנו, הציבור. בהתחלה חששנו, אך מהר מאוד הפך החשש לשמחה. כבר ביום הראשון שהגיע הרב שאלתי אותו על חליבה בשבת. אם לא נחלוב - הפרות יצטערו ויהיה "צער בעלי חיים", מצד שני לחלוב אסור... מה עושים? הרב הדריך אותי במדויק וענה בסבלנות על כל שאלותיי.

שאלות לדיון:

הרב ישראלי חולל שינוי מהפכני חלוצי במפעל ההתיישבות היהודית בארץ ישראל עוד לפני קום המדינה.

בעקבות התיאור שקראתם, מהי לדעתכם תרומתו העיקרית לשינוי זה?

החלוציות / הגדולה של הרב ישראלי התבטאה בכך ש:

תורה ועבודה

ההרב מרדכי גרינבלט (בן כפר הרא"ה) מספר: בשבת חנוכה בפרשת וישב בכיתה ה', זכינו להיכנס רשמית לתנועת "בני עקיבא" ולהיות חניכים בה. במוצאי שבת נערך מפקד הכניסה. ירד גשם שוטף. הרב דיבר איתנו על החשיבות של תורה עם עבודה, ועל כך שניצוץ אחד של אש יכול לשרוף הר של שלום של פשתן (ע"פ דברי רש"י בתחילת פרשת וישב). "אמנם אתם מעט", אמר הרב, "אך יש לכם כוח רב, כמו של אותו ניצוץ בודד".

באותה תקופה תנועת בני-עקיבא הייתה קטנה ותנועות הנוער שאינן דתיות - גדולות. להיות חלק מהתנועות החילוניות היה כבוד. להיות חלק מ"בני עקיבא" לא היה נחשב למשהו רציני. ככה היה באותה תקופה. לכן הרב ישראלי עודד אותנו על כך שנכנסנו ל"בני עקיבא" וגרם לנו להיות גאים בכך.

שאלות לדיון:

הרב ישראלי חולל שינוי מהפכני חלוצי במפעל ההתיישבות היהודית בארץ ישראל גם לפני קום המדינה.

בעקבות התיאור שקראתם, מהי לדעתכם תרומתו העיקרית לשינוי זה?

החלוציות / הגדולה של הרב ישראלי התבטאה בכך ש:

KLUGER ZOLTAN לשבת הניתנות הממשלתית

אחת מנשות כפר הרא"ה מספרת: יש דברים שהיום יותר ברורים, אך פעם לא היו ברורים. למשל: בית ספר דתי - פעם היו לומדים כולם יחד! ריקודים מעורבים - ככה היה מקובל! בית כנסת? מקווה? היה צריך להיאבק בשביל שיוקמו. הרב ישראלי בנועם הליכותיו הורה והדריך, כיוון והסביר. ידע להגיע לליבו של כל אחד ואחד. הוא היה פורץ דרך והשריש דברים שהיום לא ברור איך הייתה המציאות לפניהם...

בחג שמחת תורה הראשון בכפר התחלנו, כהרגלנו, לרקוד ריקודים "משותפים", כלומר מעורבים, בנים ובנות יחד. הרב ישראלי פרץ למעגל הרוקדים וזעק: "זה או אני או הריקודים הללו!" ובכך תמו הריקודים המעורבים בכפר.

שאלות לדיון:

הרב ישראלי חולל שינוי מהפכני חלוצי במפעל ההתיישבות היהודית בארץ ישראל עוד לפני קום המדינה.

בעקבות התיאור שקראתם, מהי לדעתכם תרומתו העיקרית לשינוי זה?

החלוציות / הגדולה של הרב ישראלי התבטאה בכך ש:

אחד מחקלאי כפר הרא"ה מספר: הבעיה העיקרית שלנו הייתה שלא היה את מי לשאול. לא היה דבר כזה חקלאי דתי! סביבנו כולם היו יהודים שאינם שומרים תורה ומצוות. רבנים היו או בחוץ לארץ או בערים. גם אלו וגם אלו לא ידעו כיצד להתמודד עם שאלות הלכתיות בחקלאות. רצינו לעבוד והיו כל-כך הרבה שאלות... מהם דיני הפרשת תרומות ומעשרות? איך פותרים בעיות כלאים - בהרכבה, בזריעה? ושאלות רבות שהתעוררו דבר יום-ביום. כשהגיע הרב ישראלי הערצנו אותו. השיעורים שלו, שהיו מיועדים בדיוק לנו, זכו להשתתפות גדולה של רוב בני הכפר. הדברים נגעו להתנהלות היום-יומית שלנו והיו חשובים ביותר.

שאלות לדיון:

הרב ישראלי חולל שינוי מהפכני חלוצי במפעל ההתיישבות היהודית בארץ ישראל עוד לפני קום המדינה.

בעקבות התיאור שקראתם, מהי לדעתכם תרומתו העיקרית לשינוי זה?

החלוציות / הגדולה של הרב ישראלי התבטאה בכך ש:

חידושי הרב ישראלי שכבה צעירה (א-א)

לפניכם תמונות, כותרות ורשימת חידושים של הרב ישראלי. התאימו ביניהם

תורה ועבודה

שבת

חיי היום יום

כשרות

צניעות

עבודת כפיים

מדינת ישראל

בשדה

שמיטה

הרב ישראלי שכנע את הציבור בנחיצותם של בית ספר דתי, מקווה ביישוב, בניית בית כנסת, הפרדה בריקודים בין נשים וגברים.

הרב ישראלי היה פורץ דרך בפסיקה ובמתן פתרון בנושאי חליבה בשבת שהרי זו מלאכה שאסור לעשותה מצד אחד, ומצד שני יש צער בעלי חיים אם נמנעים ממנה.

הרב ישראלי נתן מענה לצורכי השעה של החקלאים, ענה על שאלות ופסק למעשה הלכות בתחומים שאיש לא עסק בהם עד כה, לדוגמה: הלכות שמיטה, כלאים ועוד.

בכפר הרא"ה הייתה תנועת "בני עקיבא", והרב ישראלי חיזק ועודד את מי שבחר ללכת ולהיות חבר בה כיוון שחרטה על דגלה את הדרך של "תורה ועבודה".

הרב ישראלי היה מודע לכך שלחקלאים בכפר הרא"ה קשה ללמוד תורה באופן מסודר, כי הם היו טרודים בעבודת האדמה. לכן היה מגיע למסור שיעורים בשדה, והשתדל לעסוק בנושאים הקשורים אליהם ולעבודתם.

השנה שבה הגיע הרב ישראלי לכפר הרא"ה הייתה שנת שמיטה, ולא הייתה פסיקה מסודרת כיצד לקיים שמיטה כהלכתה. בפסיקתו הרבה ובחידושיו בשנה זו הוא פרץ דרך הלכתית חשובה.

נשות כפר הרא"ה היו מורגלות ללבוש מכנסיים קצרים בימות החול. בדרכו הצנועה, ללא מילים, הוא כיוון אותן ללבוש חצאיות ולהקפיד על צניעות גם בימי חול.

הרב ישראלי הורה הלכה לעם ופסק בענייני כשרות, ולימד את הציבור על אודות כשרות, טריפה, שחיטה כשרה ועוד.

הרב ישראלי סבר שיום שיום העצמאות צריך להיות יום חג ושמחה, והנהיג בו תפילה חגיגית בתוספת הלל. כמו כן, הוא נהג לדרוש דרשה חגיגית ביום זה בפני אנשי כפר הרא"ה בשנות כהונתו, ולאחר מכן בפני תלמידיו בישיבת "מרכז הרב".

נושא	תמונה	חידוש
צניעות		נשות כפר הרא"ה היו מורגלות ללבוש מכנסיים קצרים בימות החול. בדרכו הצנועה, ללא מילים, הוא כיוון אותן ללבוש חצאיות ולהקפיד על צניעות גם בימי חול.
שבת		הרב ישראלי היה פורץ דרך בפסיקה ובמתן פתרון בנושאי חליבה בשבת שהרי זו מלאכה שאסור לעשותה מצד אחד, ומצד שני יש צער בעלי חיים אם נמנעים ממנה.
שמיטה		השנה שבה הגיע הרב ישראלי לכפר הרא"ה הייתה שנת שמיטה, ולא הייתה פסיקה מסודרת כיצד לקיים שמיטה כהלכתה. בפסיקתו הרבה ובחידושויו בשנה זו הוא פרץ דרך הלכתית חשובה.
עבודת כפיים		הרב ישראלי נתן מענה לצורכי השעה של החקלאים, ענה על שאלות ופסק למעשה הלכות בתחומים שאיש לא עסק בהם עד כה, לדוגמה: הלכות שמיטה, כלאים ועוד.
תורה ועבודה		בכפר הרא"ה הייתה תנועת "בני עקיבא", והרב ישראלי חיזק ועודד את מי שבחר ללכת ולהיות חבר בה כיוון שחרטה על דגלה את הדרך של "תורה ועבודה".
חיי היום-יום		הרב ישראלי שכנע את הציבור בנחיצותם של בית ספר דתי, מקווה ביישוב, בניית בית כנסת, הפרד בריקודים בין נשים וגברים.
כשרות		הרב ישראלי הורה הלכה לעם, ופסק בענייני כשרות ולימד את הציבור על אודות כשרות, טריפה, שחיטה כשרה ועוד.
בשדה		הרב ישראלי היה מודע לכך שלחקלאים בני כפר הרא"ה קשה ללמוד תורה באופן מסודר, כי היו טרודים בעבודת האדמה. לכן היה מוסר שיעורים בערבים והשתדל לעסוק בנושאים הקשורים לעולמם של החקלאים ולעבודתם.
מדינת ישראל		הרב ישראלי סבר שיום העצמאות צריך להיות יום חג ושמחה, והנהיג בו תפילה חגיגית בתוספת הלל. כמו כן, הוא נהג לדרוש דרשה חגיגית ביום זה בפני אנשי כפר הרא"ה בשנות כהונתו, ולאחר מכן בפני תלמידיו בישיבת "מרכז הרב".

חידושי הרב ישראלי שכבה בוגרת (ד-ו)

השלם בשורות הריקות בכל כרטיס כיצד, חידושו של הרב ישראלי משפיע עלינו כיום?

י חינוך חברתי-ערכי - יסודי

שמיטה

השנה שבה הגיע הרב ישראלי לכפר הרא"ה הייתה שנת שמיטה, ולא הייתה פסיקה מסודרת כיצד לקיים שמיטה כהלכתה. בפסיקתו הרבה ובחידושו בשנה זו הוא פרץ דרך הלכתית חשובה.

שבת

הרב ישראלי היה פורץ דרך בפסיקה ובמתן פתרון בנושאי חליבה בשבת שהרי זו מלאכה שאסור לעשותה מצד אחד, ומצד שני יש צער בעלי חיים אם נמנעים ממנה.

צניעות

נשות כפר הרא"ה היו מורגלות ללבוש מכנסיים קצרים בימות החול. בדרכו הצנועה, ללא מילים, הוא כיוון אותן ללבוש חצאיות ולהקפיד על צניעות גם בימי חול.

עבודת כפיים

הרב ישראלי נתן מענה לצורכי השעה של החקלאים, ענה על שאלות ופסק למעשה הלכות בתחומים שאיש לא עסק בהם עד כה, לדוגמה: הלכות שמיטה, כלאים ועוד.

תורה ועבודה

בכפר הרא"ה הייתה תנועת "בני עקיבא", והרב ישראלי חיזק ועודד את מי שבחר ללכת ולהיות חבר בה כיוון שחרטה על דגלה את הדרך של "תורה ועבודה".

חיי היום-יום

הרב ישראלי שכנע את הציבור בנחיצותם של בית ספר דתי, מקווה ביישוב, בניית בית כנסת, הפרד בריקודים בין נשים וגברים.

מדינת ישראל

הרב ישראלי סבר שיום העצמאות צריך להיות יום חג ושמחה, והנהיג בו תפילה חגיגית בתוספת הלל. כמו כן, הוא נהג לדרוש דרשה חגיגית ביום זה בפני אנשי כפר הרא"ה בשנות כהונתו, ולאחר מכן בפני תלמידיו בישיבת "מרכז הרב".

בשדה

הרב ישראלי היה מודע לכך שלחקלאים בני כפר הרא"ה קשה ללמוד תורה באופן מסודר, כי היו טרודים בעבודת האדמה. לכן היה מוסר שיעורים בערבים והשתדל לעסוק בנושאים הקשורים לעולמם של החקלאים ולעבודתם.

כשרות

הרב ישראלי הורה הלכה לעם, ופסק בענייני כשרות ולימד את הציבור על אודות כשרות, טריפה, שחיטה כשרה ועוד.

ציר הזמן של הרב ישראלי

תר"ס 1900	תר"ע 1910	תר"פ 1920	תר"צ 1930	תש 1940	תש"י 1950	תש"כ 1960	תש"ל 1970	תש"מ 1980	תש"ן 1990	תש"ס 2000	תש"ע 2010

הרב ישראלי במרכז התמונה

"דמויות משמעותיות בעם"

על הרב ישראל כדמות להזדהות

רציונל

אריקסון הגדיר את "הזהות" כגרעין מרכזי באישיות, ההולך ומתגבש בכל אחד משלבי ההתפתחות של האדם. בכל שלב נבנה נדבך אחד באישיות, וצירופם של נדבכים אלו לכלל שלמות אינטגרטיבית יוצר את הזהות האישית.

הוא אומר כי הזהות מתעצבת בחוויות שיש במרכזן גילויי אמון ונאמנות לבני אדם כיחידים וכקבוצות, לצד גילויי אמון ונאמנות לרעיונות ולמערכות השקפה. הפרט מזדהה עם דמויות משמעותיות מתווכות, המפגישות אותו עם ערכי החברה, והטמעתן של דמויות אלו בתודעתו מהווה בסיס לגיבוש זהותו.

ההזדהות עם מודלים חיים היא ראשיתו ועיקרו של תהליך עיצוב הזהות. המודלים החיים הראשונים הם דמויות ההורים, וממשיכיהם הם המורים.

ניתן להרחיב את מעגל המפגשים ולזמן ללומד, באמצעות תוכני הלימוד, מפגש עם דמויות מופת שאין לו קשר ישיר עמן, בשל הריחוק בזמן או במקום, אך הן ראויות לשמש מושג לחיקוי ולהזדהות.

דמויות אלו מייצגות את הניסיון האנושי, התרבותי, המדיני והרוחני, ובאמצעותן נפתח בפני הלומד עולם של דרכי חשיבה, רעיונות, ערכים, סגנונות חיים ודפוסי חיים. מפגש כזה הוא מעין טבילה שטובלים את התלמיד בכל המשובח בשיריהם... ודברי המוסר... של אנשי קדם מצוינים על מנת שיתלהב הילד ויחקה אותם ויתגעגע להידמות להם.

(מתוך זהות יהודית - עיון פסיכולוגי במקורות ישראל ד"ר רפי ועקנין, פרק ג' עמוד 38)

מטרות

1. לאפשר למשתתפים לחוות את ההעצמה וההשפעה שיש לדמויות על חיינו.
2. לעודד את המשתתפים לבחור דמויות ראויות להזדהות ולחיקוי.
3. להציע דגשים בדמותו של הרב ישראלי העשויים להוות מודל להזדהות ולחיקוי.

קהל יעד

תלמידי יסודי (שכבת הבוגרים) וחטיבות הביניים.

משך ההפעלה

שעה וחצי

עזרים

- נספח 1: "קלפי דמויות", 2-4 העתקים, בהתאם למספר המשתתפים
- נספח 2: כרטיס משימה, "אני מספר על...", כמספר המשתתפים
- נספח 3: "כרטיס ראיון: מי הדמות שלך", 1-3 עותקים לכל תלמיד בהתאם לפעילות הנבחרת
- נספח 4: 5 דפי משימה עם סיפורים על אודות השפעתו של הרב ישראלי, עותק יחיד

חלק ב - "צא ולמד" -

מראיינים בני משפחה או את הצוות בבית הספר

משימה (אישית או קבוצתית)

אפשרות 1 (הכנה מראש):

המנחה יחלק לכל משתתף 2-3 כרטיסי ראיון - "מי הדמות שלך" (נספח 3), ויבקש מכל אחד לראיין קרובי משפחה שונים: הורים, סבים וסבתות, שכן, רב, בעל המכולת, מדריך וכדומה.

אפשרות 2:

המנחה יחלק את המשתתפים לזוגות או לשלושות ויבקש לראיין את אחד מאנשי הצוות בבית הספר בעזרת כרטיס ראיון (נספח 3): מנהל, סגנית, מורה בחדר מורים, שומר, אב הבית, מזכירה, תלמידים אחרים וכדומה.

במליאה

- שיתוף הדמויות וכתובתן על הלוח.
- ניסוח תכונות, אפיונים וקריטריונים של דמויות משפיעות.
- השוואה בין הדמויות שנבחרו ברמה האישית לבין הדמויות ברמה הלאומית.

מהלך ההפעלה

שלב א' - במליאה: דמויות משפיעות

המנחה יפזר פתקי "דמויות משפיעות" (נספח 1) על רצפת החדר ויבקש מכל משתתף לבחור פתק המייצג דמות משמעותית בחייו ומהווה עבורו דמות הזדהות, דמות משפיעה, דמות שממנה הוא מרגיש שלמד/לומד דברים חשובים בחייו.

המנחה יבקש להתחלק לקבוצות בנות שלושה משתתפים ולספר על הדמות שאותה בחרו בהתאם להוראה בכרטיס המשימה "אני מספר על..." (נספח 2).

המנחה יערוך סבב בין הקבוצות ויכתוב על הלוח את הדמויות / האנשים שהמשתתפים בחרו וינסה לאפיין אותם.

שאלות לברור ומחשבה:

1. כמו מי הייתם רוצים להיות? מדוע?
2. מי משפיע עליכם?
3. מה פירוש הדבר "להיות מושפע"?
4. האם אתם מרגישים שאתם משפיעים על מישהו?
5. מה הופך דמות להיות דמות משפיעה? מה משותף בין הדמויות המשפיעות?
6. האם דמות משפיעה חייבת בהכרח לגרום לשינוי התנהגות או לשינוי חשיבה? הביאו דוגמות.
7. האם דמות משפיעה יכולה להשפיע עלינו גם לרעה? האם אפשר להימנע מכך? הביאו דוגמות.
8. הציעו רעיונות לבחירת דמות משפיעה "טובה".

נספח 1

קלפי דמויות

דמויות משפיעות (בעמוד הבא)

נספח 2

כרטיס משימה

אני מספר על...

● שתפו את חבריכם בקבוצה בבחירה שלכם:

מי הדמות הזו?

מדוע בחרתי בדמות זו?

מהי דמות הקרבה אלי?

באיזה שלב בחיים פגשתי אותה?

ספרו לחבריכם סיפור משמעותי שהוא הסיבה לכך שבחרתם בדמות זו.

● נסו לגבש ביניכם מספר תכונות ומאפיינים משותפים לשלוש הדמויות אשר שמעתם על אודותם.

● היערכו להצגת רשימה זו במליאה.

חלק ג - הרב שאול ישראלי זצ"ל, "עם העם ולפניו"

קורות חייו של הרב

הרב שאול ישראלי זצ"ל, דמות החמ"ד לתשע"ה, הטביע חותם הלכתי-הגותי על הציבוריות הישראלית במדינת ישראל המתחדשת. הרב אף הטביע חותם אישי משמעותי על מכריו ותלמידיו הרבים (רצ"ב נספח העשרה למנחה בתחילת החוברת: קורות חיים). מומלץ לספר על אודות הרב ולהיעזר במצגת המופיעה באתר החמ"ד.

משימה קבוצתית

המנחה יחלק את המשתתפים לחמש קבוצות. כל קבוצה תקבל סיפור על אודות הרב ישראלי (נספח 4) ותבחן את דרכי השפעתו של הרב כפי שבאים לידי ביטוי בסיפור.

סיכום ואיסוף במליאה

המנחה יבקש מנציגי הקבוצות לספר את הסיפור במילים שלהם ולתאר כיצד באה לידי ביטוי השפעתו של הרב במקרה המתואר.

ראוי להדגיש כי עיקר השפעתו של הרב ישראלי התבטאה בהנהגתו ההלכתית הציבורית בתחומים שונים של תורה ומדינה, וכן בתחום המצוות התלויות בארץ בכלל ומצוות השמיטה בפרט. בשני תחומים אלו היה הרב ישראלי חלוץ ופורץ דרך ופסיקותיו משפיעות על מדינת ישראל ועולם התורה עד ימינו.

המנחה יבקש מכל משתתף לנסות להגדיר מהו "סוד" ההשפעה של הרב ישראלי, ולציין תכונה או מעשה של הרב אשר היו רוצים ללמוד ממנו וללכת בדרכיו.

"מי הדמות שלך"

כרטיס ראיון

1. מיהי הדמות אשר השפיעה עליך בצורה משמעותית?

2. מתי הכרת אותה?

3. ספר לנו סיפור שאתה זוכר על אודותיה.

4. מה היה ייחודי בדמות הזו שהצליחה להשפיע עליך ולהיות

עבורך משמעותית?

5. למה בחרת דווקא בדמות זו?

6. ציין דבר אחד או שניים שלמדת ממנה.

7. אילו יכולת לומר לדמות שלך דבר מה או לשאול אותה שאלה,

מה היית אומר או שואל?

השפעתו של הרב ישראל...

דף משימה 4 א מנהיג בשתיקה

הרב ישראלי החל את תפקידו כרב במושב טרם נישואיו. מידי שבת התארח בביתו של משפחה קבועה, ומאוד נהנה לשהות במחיצתה. הם היו שרים יחד זמירות רבות ומשוחחים ארוכות בנושאים שונים.

יום אחד, הבחינה אם המשפחה כי כאשר הרב רואה אותה בכפר בימי החול הוא מתייחס אליה כ"שקופה", אפילו לא נד בראשו לשלום, ואילו בשבת הוא משוחח עמה

ארוכות בנושאים רבים. ניסתה האישה להבין את פשר התנהגותו של הרב, והסיקה כי מפני שהיא לבושה במכנסיים קצרים, כדרכן של כל בנות המושב, הוא לא מתייחס אליה, ואילו בשבת, בעודה לובשת חצאית, יחסו פתוח ואחר.

כיוון שהעניין הציק לה, החלה האישה ללבוש חצאית גם בימי חול. אמנם חברותיה צחקו ולגלגו על בחירתה, אך יחסו של הרב אכן השתנה. לימים, כל נשות הכפר עברו ללבוש חצאיות גם בימי החול.

שאלות לדיון קבוצתי

- האם הרב ישראלי הצליח לחולל שינוי בהתנהגות או בחשיבה? אם כן, מהו השינוי?
- כמה נובעת יכולתו של הרב להשפיע?

דף משימה 4 ג - כיצד מרקדין

מרכזו של כל חג וכל אירוע אישי או ציבורי בכפר הרא"ה הייתה דרשת הרב, שיצקה תוכן ומשמעות למעמד. נחמה ועידוד בימים קשים ודברי דרבון ואף תוכחה כאשר נדרש, לעיתים בתקיפות, אך תמיד בנועם.

זקני הכפר מספרים, שבשמחת תורה הראשון לכהונתו של הרב ישראלי בכפר הרא"ה, החלו הצעירים לרקוד, כמנהגם, ריקודים "מעורבים". הרב פרץ למעגל ובתקיפות אמר: או אני או הריקודים האלו...

שאלות לדיון קבוצתי

- האם הרב ישראלי הצליח לחולל שינוי בהתנהגות או בחשיבה? אם כן, מהו השינוי?
- ממה נובעת יכולתו של הרב להשפיע?

דף משימה 4 ב ייחודיות דרכי פסיקתו

שאלות רבות הקשורות בעבודת האדמה נשאל הרב ישראלי כבר בהיותו רבו של המושב כפר הרא"ה, ושנים רבות אחר כך מתוקף היותו חלוץ בפסיקה. היה עליו לחזור למקורות

ראשוניים, למשנה ולתוספתא. הוא נדרש לצאת לשדות, להבין את המציאות ואף להתייעץ עם אגרונומים ואנשי מקצוע.

חקלאים היו שולחים ארגזי פרי על מנת להכריע בסוגיית כלאיים - והוא היה טועם כל פרי, שלטעמו הכרעה רבה על הפסיקה.

כשנשאלו הרבנים הראשיים לישראל, הרב הרצוג והרב עוזיאל, שאלות בנושא כלאיים, היו אומרים: לא נפסוק

שאלות לדיון קבוצתי

- האם הרב ישראלי הצליח לחולל שינוי בהתנהגות או בחשיבה? אם כן, מהו השינוי?
- ממה נובעת יכולתו של הרב להשפיע?

דף משימה 4 ד - שיעור בקיום מצוות

בחול המועד סוכות תשמ"ח, הגענו אל ביתו של הרב, לקיים מצווה: "להקביל פני רבו ברגל".

הרב התכוון לצאת למעמד "הקהל" בכותל המערבי, ומתוקף מעמדו כזקן הרבנים עמד לקרוא בתורה.

עם בואנו הציג בפנינו הרב שאלות רבות על אודות מצוות "הקהל": טעמי המצווה, פרטיה, גדרים, סוגיות בגמרא ועוד.

עמדנו נבוכים ולא ידענו להשיב.

היה זה שיעור חשוב לחיים!

למדתי באותו היום כי כאשר אני עומד לקראת קיום מצווה חדשה או ייחודית

שלא קיימתי עד כה בשגרת חיי, מוטב להתכונן וללמוד את פרטי המצווה, ולא להסתפק בהקפדה ללא הבנה ובירור.

(אבישי אלבוים, מנהל ספריית הרמב"ם בבית אריאלה)

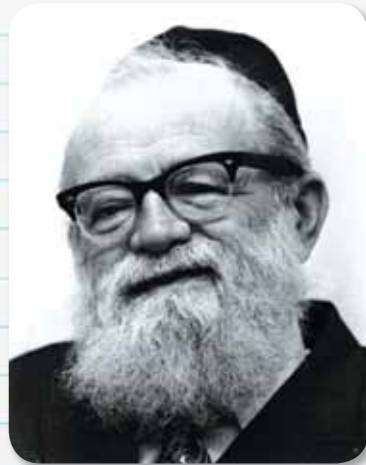
שאלות לדיון קבוצתי

- האם הרב ישראלי הצליח לחולל שינוי בהתנהגות או בחשיבה? אם כן, מהו השינוי?
- כמה נובעת יכולתו של הרב להשפיע?

דף משימה 4 ה - מחלוקת לשם שמיים

הרב ישראלי היה מתמיד עצום. בירושלים מקבלים שבת מוקדם, ובישיבת מרכז הרב נהוג שבזמן שבין קבלת שבת לתפילת ערבית, לומדים. לא

היו נאמרות דרשות כפי שמקובל במקומות אחרים. זכור לכל איך הרב ישראלי ישב ולמד באותה עת קצרה (כעשרים דקות) ועיניו לא סרו מהגמרא שלפניו. כך גם בליל שבועות. אחרי השיעור הכללי המיוחד שהוא היה נותן מדי שנה בתחילת הלילה, ועד תפילת שחרית וותיקין, הוא היה שקוע בגמרא שאותה הוא למד. גם כשהיו באים לביתו לשאול אותו שאלות הוא היה מקצר מאוד בדבריו, וחוזר מיד לתלמודו.

(הרב יהודה זולדן, מפמ"ר תושב"ע)

שאלות לדיון קבוצתי

- האם הרב ישראלי הצליח לחולל שינוי בהתנהגות או בחשיבה? אם כן, מהו השינוי?
- כמה נובעת יכולתו של הרב להשפיע?